

קול צופיין

קול צפ"ר נשאו קול יחדו ירננו

תמוז 995

יתרו תש"ף השיעור השבועי מיסודו של מרן הראשון לציון הרה"ג המקובל האל-קי הרב **מרדכי אליהו** זצוק"ל

השיעור נמסר ע"י הרה"ג **שמואל אליהו** הרב הראשי של צפת

בְּרַכּוּ עַמִּים אֱלֹהֵינוּ וְהִשְׁמִיעוּ קוֹל תְּהִלָּתוֹ

דְּכַתִּיב (דברים ז, יד) "בְּרוּךְ תִּהְיֶה מִכָּל הָעַמִּים". בהמשך הגמרא מסופר על "גוי אֶחָד פָּגַע אֶת רַבִּי יִשְׁמַעֵאל וּבִיָּרְכוּ. אָמַר לִיה (רבי ישמעאל) כָּבֵר מִלְתָּךְ אֲמִירָה" כבר הקדוש ברוך הוא אמר לנו דבר זה. "פָּגַע אֶחְרִינָא" פגע בו גוי אחר "וְקִלְלוֹ. אָמַר לִיה (רבי ישמעאל) כָּבֵר מִלְתָּךְ אֲמִירָה" כבר הקדוש ברוך הוא אמר לנו דבר זה. "אָמְרוּ לוֹ תַלְמִידָיו: רַבִּי, כִּמָּה דְאֲמַרְתָּ לְהַדִּין אֲמַרְתָּ לְהַדִּין" כמו שאמרת לזה שבירך אותך, כך אמרת לזה שקילל אותך? "אָמַר לוֹן, כֵּן כְּתִיב (בראשית כו, כט) אֲדַרְיָךְ אֲרֹדֵר וּמִבְּרַכְיָךְ בְּרוּךְ".

כיוון שכוונתו לשם - עונין אמן אחריו

הטור הסביר כי הגמרא הזאת עוסקת במי ששמע רק חלק מהברכה. כשמדובר בכותי חוששים שמא בירך לעבודה זרה כי הוא חשוד יותר. אבל כשמדובר בגוי אחר - עונים אחריו אמן למרות שלא שמע את כל הברכה. כי אם הוא בירך - בוודאי בירך לה' יתברך. אבל אם יהודי שמע מגוי ברכה שלמה לה' - עונה אחריו אמן אפילו אם הוא כותי.

והסביר הרא"ש "שהטעם לפי שאין דרך הגוים לכוין לעבודה זרה כשמזכיר את השם". וכתב עוד "ונראה למורי הרב שאפילו אחר הגוי עונין 'אמן' כיון ששומע כל הברכה מפיו שמאחר שאנו שומעין שמברך על הדבר לשם - אף על פי שהוא אינו יודע מהו השם. שהוא חושב שהעבודה זרה הוא הבורא - אפילו הכי כיון שכוונתו לשם ואנו שומעין כל הברכה מפיו עונין אמן אחריו" (בית יוסף רטו).

מהי דעת השו"ע?

בשולחן ערוך (רטו סעיף ב) נפסק: "השומע אחד מישראל מברך אחת מכל הברכות, אף על פי שלא שמע כולה מתחלתה ועד סופה, אף ע"פ שאינו חייב באותה ברכה - חייב לענות אחריו אמן. אבל אם היה המברך אפיקורוס או כותי או תינוק, או היה גדול ושינה ממטבע הברכות - אין

כִּי בֵּיתִי בֵּית תְּפִלָּה יִקְרָא לְכָל הָעַמִּים

אל תהי ברכת גוי קלה בעיניך

טוב להודות לה', ואת ההודאה הזו עושים בברכה. כך למדנו מיתרו שאמר "בְּרוּךְ ה' אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם מִיַּד מִצְרַיִם וּמִיַּד פְּרַעֲה אֲשֶׁר הִצִּיל אֶת הָעַם מִתַּחַת יַד מִצְרַיִם" (שמות פרק יח). חכמינו אמרו שאם גוי מודה על הניסים שנעשו לעם ישראל, גם עם ישראל צריך להודות לה' על כך, ועל טובות אחרות שה' עשה ועושה לנו (ברכות נד ע"א).

יתרו היה כהן מדיין, סוג של איש רוחני. אבל מהגמרא (מגילה טו ע"א) למדנו שגם ברכת גוי הדייט עושה רושם: "וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר רַבִּי חֲנִינְיָא, לְעוֹלָם אֵל תְּהִי בְרַכַּת הַדֵּיּוּט קְלָה בְּעֵינֶיךָ, שֶׁהָרִי שָׁנִי גְדוּלֵי הַדּוֹר, בְּרַכּוּם שָׁנִי הַדֵּיּוּטוֹת, וְנִתְקַמְּה בָהֶם, וְאֵלּוּ הֵן, דְּוֹד וְדִנְיָאֵל. דְּוֹד - דְּבִרְכֵיה אֲרֻנָּה (היבוס), דְּכַתִּיב, (שמואל ב כד) 'וַיֹּאמֶר אֲרֻנָּה אֶל הַמֶּלֶךְ, ה' אֱלֹהֶיךָ יִרְצֶךָ'. דִּנְיָאֵל - דְּבִרְכֵיה דְרֵעוּש, דְּכַתִּיב, (דניאל ו) 'אֱלֹהֶיךָ דִּי אַנְתָּה אֲנִתָּ פְלַחִילָה בְּתַדִּי'א הוּא יְשִׁיבְנֶךָ". ודניאל באמת ניצל מגוב האריות. עוד בגמרא: "וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אָמַר רַבִּי חֲנִינְיָא, אֵל תְּהִי קְלַלַּת הַדֵּיּוּט קְלָה בְּעֵינֶיךָ, שֶׁהָרִי אֲבִימֶלֶךְ קָלַל אֶת שָׂרָה, (בראשית ט) 'הִנֵּה הוּא לָךְ כְּסוּת עֵינַיִם', וְנִתְקַמֵּם בְּזַרְעָה, שְׁנַאֲמַר, (בראשית כו) 'וַיְהִי כִּי יָקַן יִצְחָק, וַתִּכְהַן עֵינָיו". אבימלך ודריווש הם מלכים, אעפ"כ הם נקראים הדייטות אל מול אנשי רוח גדולים כמו יתרו.

גוי שבירך את השם - עונין אחריו אמן

מחמת ערך הברכות שיוצאות מפיו גוי נאמר בגמרא (ירושלמי ברכות פרק ח הלכה ח): "תָּנָא, גוֹי שְׁבִירַךְ אֶת הַשֵּׁם עוֹנִין אַחֲרָיו אָמֵן. כּוֹתֵי הַמְּבַרְךְ בְּשֵׁם אֵין עוֹנִין אַחֲרָיו אָמֵן. אָמַר ר' תַּנְחוּם, אִם בִּירְכֶךָ גוֹי, עֲנֵה אַחֲרָיו אָמֵן,

חדש! נפתח בית הוראה בהדרכת מו"ר הרה"ג **שמואל אליהו שליט"א**
 ניתן להפנות שאלות במגוון דרכים לקבלת תשובה מהירה.
 טלפון או ווצאפ למספר 0733-75-0000 מייל harav52bh@gmail.com
 שעות פעילות: בימים א-ה 8:00-23:00
 ביום שישי, עד חצי שעה לפני כניסת שבת
 במוצאי שבת, חצי שעה לאחר צאת השבת

בית ההוראה פועל מטעם איגוד רבני קהילות ויענו בו רבנים מוסמכים. במקרה הצורך השאלות יועברו לרב שמואל אליהו שליט"א ע"י רבני בית ההוראה.

עונין אחריו אמר" (רסו סעיף ב). לא ברור אם כוונת השו"ע שלא עונים כלל על ברכת כותי אפילו הייתה שלמה, או שלא עונים רק אם הייתה חלקית? ועוד יש לשאול מה דעתו בנוכרי שאינו כותי, האם כמו הגמרא בירושלמי שאומרת שעל נוכרי שאינו כותי עונים אפילו ששמע חלק מהברכה?
הגרא"א כתב כי בוודאי עונים אמר על ברכת גוי כשהיא שלמה, ותמוה מאוד לחלוק על הירושלמי בלי שום מקור. כן כתב גם הט"ז: "כיון דלא מציינו תלמודא דידן חולק ודאי אזלינן בתר הירושלמי". ולכן עונים אחר ברכת נוכרי אם שמע את כל הברכה. המגן אברהם כתב: "ובכסף משנה כתב דדעת הרמב"ם דאף בעכו"ם אין עונין אפי' שמע כל הברכה דלא כירושלמי וכ"כ הב"ח, עוד כתב הכ"מ דהרמב"ם איירי כשלא שמע כל הברכה אבל אם שמע כולה עונה בין לעכו"ם בין לכותי והוה דעת הרב בהג"ה". אולי מסיבה זאת השולחן ערוך לא הזכיר כלל דין גוי, אלא כותי בלבד.

בית תפילה לכל העמים - ולא לישראל לבדם

בין אם יש חובה לענות אמר על ברכת גוי ובין אם לא, לברכה של הגוי יש ערך גדול, ואסור שתהיה ברכת גוי קלה בעינינו. כך כותב הרב משה פיינשטיין זצוק"ל בתשובה, שאע"פ שתפילה וברכה של גוי הן לא משבע מצוות בני נח, יש בהן ערך גדול. "כמפורש בקרא בישעיה 'כי ביתי בית תפלה יקרא לכל העמים' ופרש"י שם 'ולא לישראל לבדם'. ואם הוא לגרים שיתגירו הא הם כישראל כמש זזה היה נקרא 'לישראל לבדם'. לכן ברור שקאי גם לבני נכר שלא נתגירו ומקיימים רק מצוות שחיובין בני נח" (שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ב סימן כה).

תפילה וברכה - חלק ממצוות אמונה בה'

הרב פיינשטיין מסביר בתשובתו כי מצוות תפילה זו היא חלק ממצוות אמונה בה' שנוכרי מחויב בה. "אבל כשמתפלל רק בשיש לו צורך במו שיש לו חולה או שאין לו פרנסה הוא כחייב ממש, ולא קשה ממה שלא החשיב זה למצוה מיוחדת בחיוב בני נח, משום דהוה עיקר האמונה בהש"ת שרק הוא הנותן פרנסה והרופא חולים. וכשאנו בוטח על הש"ת ואינו מתפלל אליו הרי הוא כאינו מאמין בו ומאמין בדברים אחרים. ואמונה בהש"ת אף שלא הוזכר זה במנין הו' מצוות ודאי הוא מחוייב להאמין, שהרי אף קיום כל הו' מצוות אם לא עשאים מחמת שהש"ת צוה בהן בתורה, מפורש ברמב"ם ספ"ח שם שלא נחשבו כמקיימים ואינם מחסידי אומות העולם עיין שם, וא"כ בהכרח שמחוייב להאמין בהש"ת וגם שנתן התורה, וממילא הרי רק ממנו צריך לבקש פרנסה ורפואה וכל דבר".

חיוב נוכרי לברך - מדין גזל

הגמרא אומרת שחייבים לברך ברכה כדי לא לגזול את ה'. ולפי זה גם נוכרי צריך לברך כדי לא להיות גזול, שהרי אחת משבע מצוות בני נח היא לא לגזול איש מרעהו, וכל שכן שהוא מחויב לא לגזול מה' יתברך. כך כותבת הגמרא (ברכות לה ע"ב): "תגנו רבנן, אסור לאדם שיהנה מן העולם הזה בלא ברכה, וכל ההנהגה מן העולם הזה בלא ברכה - מעל". מפני שכל מה שיש בעולם הזה שייך לה', וכשהוא לוקח ממנו בלי רשות הוא כמו אדם שמועל וגונב נכסי קדשים. "אמר רב יהודה, אמר שמואל, כל ההנהגה מן העולם הזה בלא ברכה כאלו נהנה מקדשי שמים, שפאמר, (תהלים כד) 'לה' הארץ וגולוזה". כדי שיהיה מותר לנו להשתמש בקדשי שמים אלו אנחנו צריכים לקבל רשות מה', ומקבלים רשות רק אחרי ברכה. "רבי לוי רמי, פתיב, 'לה' הארץ וגולוזה', ופתיב, (שם קטו) 'השמים שמים לה', והארץ נתן לבני אדם'. לא קשיא, כאן קדם ברכה, כאן לאחר ברכה".

על כן אומרת הגמרא שמי שאוכל בלי ברכה - הרי הוא גזול. "אמר רבי חנינא בר פפאי, כל ההנהגה מן העולם הזה בלא ברכה, כאלו גזול להקדוש ברוך הוא ונקטת ישראל, שפאמר, (משלי כה) 'גזול אביו ואמו ואמר אין פשע, חבד הוא לאיש משחית'. אביו - זה הקדוש ברוך הוא, שפאמר, (דברים לב) 'הלוא הוא אביך קנן', ואין אמו אלא נקטת ישראל, שפאמר, (משלי א) 'שמע בני מוסר אביך, ואל תטש תורת אפך'". לכן גם גוי צריך לברך קודם שאוכל, שנהנה מכל דבר בעולם.

חובת ההודאה - לישראל ולעמים

סגולה להינצל ממוגפת הקורונה

לברכות הללו יש ערך גדול מאוד בהצלת חיים. כך אומרת הגמרא (מנחות מג ע"ב): "היה רבי מאיר אומר, חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום, שפאמר, (דברים י) 'ועתה ישראל קח ה' אלהיך שאל מעמך'". הטור מביא בשם רב נטרונאי גאון, שהיה ריש מתיבתא דמתא מחסיא, כי דוד המלך תיקן לברך בכל יום מאה ברכות "כי בכל יום היו מתים מאה נפשות מישראל ולא היו יודעין על מה היו מתים, עד שחקר והבין ברוח הקדש ותקן להם לישראל מאה ברכות" (טור אור"ח מו). ואם אנו יודעים את הסוד הרוחני שיכול להציל ממוגפת הקורונה, חובה עלינו להביא אותו לעולם. שנאמר: "ונברכו בך כל משפחות האדמה".

בכל יום אברךך

דוד, שהבין את החשיבות הגדולה שיש בראיית הטוב של ה' ובברכה עליו, כתב את ספר התהילים שכולו מלא שבח והודאה, ברכה ותפילה. כך דוד מתאר את ההודאה שהודה לה' כשהוא גורש על ידי אביו: "אברךך את ה' בכל עת תמיד תהלתו פני" (לד). כשהוא בורח משאול במדבר יהודה הוא אומר: "כן אברךך בחיי בשמך אשאי כפי" (סג). ולמעשה בכל יום. "בכל יום אברךך ואתה ללה שמך לעולם ועד" (קמז).

בית ישראל ברכו את ה'

המטרה של דוד המלך היא ללמד את כל עם ישראל כוחה של ברכה. לכן הוא אומר: "בית ישראל ברכו את ה' בית אהרן ברכו את ה'; בית הלוי ברכו את ה'; יראי ה' ברכו את ה'" (קלה). לברך ביחיד ולברך ברבים. "במקהלות ברכו אלהים א-דני ממקור ישראל" (סח). גם בבית המקדש. "שיר המעלות הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' העמדים בבית ה' בלילות: שאו ידכם קדש וברכו את ה'; בברך ה' מציון עשה שמים וארץ" (קלד). וכן רבים.

יודוך ה' כל מעשיך

החיוב על הודאה לה' הוא לכל האומות. כך אומר דוד: "יודוך ה' כל מעשיך וחסדיך יברככה". להודות ולברך: "תהלת ה' ידבר פי ויברך כל בשר שם קדשו לעולם ועד" (קמח). לכן קורא דוד לכל הגויים: "ברכו עמים אלהינו והשמיעו קול תהלתו" (סו). והוא חוזר ואומר: "שירו לה' שיר חדש שירו לה' כל הארץ: שירו לה' ברכו שמו בפרו מיום יסועתו" (צו). הוא אומר "מזמור לתודה הריעו לה' כל הארץ" - "באו שעריו בתודה חצרתיו בתהלה הודו לו ברכו שמו" (פ), ועוד מזמורים רבים כאלה שמזכירים ברובם בתפילות של כל יום ושבת.

גם ברכה בנוסח אחר - נחשבת ברכה

ברור שהגויים לא מברכים בלשון הקודש, ואולי לא באותן מילים. אעפ"כ זאת נקראת ברכה. כך מוזבא בגמרא (ברכות מ"ב): "רב יהודה חלש ואתפח (רב יהודה היה חולה ונתרפא), על לגביה רב חנא בגדתאה (רב חנא שהיה גר בבגד - רש"י) ורבנן. אמרי ליה, בריך רחמנא דיהבך ניהלן ולא יהבך לעפרא (כשראו שהוא קם ממיטת חוליו בירכו ואמרו ברוך ה' שהשיב אלינו ולא נתן לעפר, כלומר שלא נקברת ואתה עדיין חי עמו). אמר להו, פטרתון יתי מלאודוי" (אמר להם שעל ידי ברכתם פטרו אותו מברכת הגומל).

כן מספרת הגמרא על מנימין רעיא, שהיה רועה שכנראה לא היה בקי בנוסח הברכות. וכשהיה אוכל לחם היה מברך בארמית: "בריד רחמנא מריה דהאי פיתא". רב אמר שמנימין הרועה יצא ידי חובה בנוסח ברכה זו על ברכה ראשונה של ברכת המזון.

ברכה בנוסח הלב

כך מביא הבן איש חי (וישב טו) כי מי שלא בירך את מאה הברכות בנוסח חכמים יכול לומר "ויברך דויד את ה' לעיני פל הקהל ויאמר דויד ברוך אתה ה' אלהי ישראל אבינו מעולם ועד עולם: לך ה' הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההודו כי כל בשמים ובארץ לך ה' הפמלכה והמתנשא לכל לראש: והעשר והקבוד מלפניך ואתה מושל בכל ובידך פח וגבורה ובידך לגדל ולחזק לכל" (דברי הימים א פרק ט).

הפתחי תשובה (זורה דעה סימן שכ"א) כותב כי אפשר לעשות כן כשיש ספק בברכות, כגון האם לברך על הפרשת חלה שנעשתה מקמח עם חרקים שאינו ראוי לאכילה. וכותב שם שיאמר דרך תפילה ג' פסוקים של "ויברך דוד", ולסיים אח"כ "ברוך אשר ציוונו להפריש חלה". הא למדת שאפשר לברך בדיעבד בסגנון אחר, ולנכרים שאין עליהם חיוב כמו ישראל, אפשר לכתחילה בנוסחים שיוצאים אצלם מהלב.

מהו לענות אמן אחר תינוקות של בית רבן?

אין עונין אמן אחר תינוק בשעה שלומד הברכות לפני רבו

הגמרא (ברכות נ"ב) שואלת: "בעי מיניה שמואל מרב: מהו לענות אמן אחר תינוקות של בית רבן? - אמר ליה: אחר הכל עונין אמן חוץ מתינוקות של בית רבן הואיל ולהתלמד עשוין. והני מיילי בדלא עידן מפטרייהו, אבל בעידן מפטרייהו - עונין". לפי זה לא עונים על ברכה של ילדים שלומדים לברך, אלא ב"עידן מפטרייהו".

בשעה שהם מברכין לפטור את עצמן, עונים אחריהם אמן

יש כמה פירושים מה הוא "עידן מפטרייהו". רש"י אומר שכאשר לומדים ולא מתכוונים באמת לברך אלא ללמוד את נוסח הברכה - לא עונים אחריהם אמן, כי אין פה ברכה. אבל כשהם קוראים את ההפטרה בברכה - זו ברכה באמת ועונים אחריהם אמן. יש מפרשים שכאשר אומרים קדיש אחרי הלימוד - זה קדיש אמיתי ועונים אחריהם אמן. והראב"ד פירש שכאשר מסיימים לאכול ומברכים ברכת המזון עונים אחריהם אמן. ופסק השו"ע כמו כולם. שכתב: "והא דאין עונין אמן אחר תינוק, דוקא בשעה שלומד הברכות לפני רבו, שמוותר ללמוד לתנוקות הברכות כתקן ואף על פי שהם מברכין לבטלה בשעת הלימוד; אבל בשעה שהם מברכין

לפטור את עצמן, כיון דבני חינוך הם עונים אחריהם אמן; וכן בשעה שאומרים ההפטרה בבית הכנסת" (רטו סעיף ג).

חשיבות עניית אמן על ברכת ילדים

בכה"ח הביא "מעשה נורא שנעשה בימי הגאון רבי מרדכי יפה בעל הלבושים והוא שהלך הגאון הנז' בעל הלבושים אצל הרב אבוהב ללמוד ממנו חכמת העיבור. ויקר מקרה שהיה שם תינוק אחד בן הרב אבוהב הנ"ל בחדר אשר הם יושבים, ואכל התינוק פרי אחד ובירך בורא פרי העץ בקול רם וענו כל בני הבית 'אמן' על ברכת התינוק, והגאון רבי מרדכי יפה לא ענה אמן שלא במתכוין. ורבו הנ"ל כאשר ראה שלא ענה אמן על ברכת התינוק כעס עליו כעס גדול, והיה מנדה להגאון רב מרדכי יפה ל' יום כפי נידוי הרב לתלמיד. ואח"כ בא הגאון רב מרדכי יפה לפייס רבו ולא היה רוצה למחול לו, ואמר לרבו ימחול ומה פשעי ומה חטאתי? והשיב לו רבו הנ"ל: ידוע תדע שאהבה גדולה אהבתך יותר מבני, אבל תדע נאמנה שהיית חייב מיתה בשעה שלא ענית אמן על ברכת התינוק. אבל באמת אני מוחל לך. וסיפר לו שהיה מעשה במדינות שפני"א (ספרד) קודם גזירות תתנ"ו שאירע מעשה בחסיד אחד שגרם לו הריגה למלכות מפני שפעם אחת בנו הקטן בירך על הפת ולא ענה לו 'אמן'. ואמר לו רבו לרב מרדכי יפה שלא יתרעם עליו שנדה אותו, אלא לבעבור תהיה לי לכפרה ומחל לו על תנאי שידרוש ברבים ולהזהירם על עניית אמן" (סימן קכ"ד ס"ק ל).

על החובה לברך ברכות הודאה לומדים מיתרו שאמר "ברוך ה' אשר הציל אתכם מיד מצרים ומיד פרעה אשר הציל את העם מתחת יד מצרים". ואם גוי מודה, אנחנו על אחת כמה וכמה

ברכה לבטלה

לא תשא את שם ה' אלהיך לשווא

כתב בית יוסף בשם הרמב"ם (בפרק א' ה"ו): "כל המברך ברכה שאינה צריכה הרי זה נושא שם שמים לשוא והרי הוא כנשבע לשוא ואסור לענות אחריו אמן". וכך פסק השו"ע (רטו סעיף ד). והגמרא במסכת שבעות (לט ע"א) אומרת: "שפיל העולם כלו נזדעזע בשענה שפאמר הקדוש ברוך הוא בסיני, (שמות כ) 'לא תשא את שם ה' אלהיך לשווא'. וכל עברות שפיתורה נאמר בהן, ונקרה". ומסבירה את גודל האיסור.

ברכה - עשירות. זלזול - עניות

עוד בגמרא (נדרים ז ע"ב): "שכל מקום שהזכרת השם מצויה - שם עניות מצויה, ועניות כמיתה" והסביר התוס' שם "פירש הרב אלעזר דנפקא לן מדכתיב (שמות כ) 'בכל מקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך וברכתך' מדהזכרת שם דמצוה גורם ברכה דהיינו עושר, אם כן הזכרת שם דלבטלה גורם עניות. ור"י פירש דנפקא לן מדכתיב גבי שבעות שקר (זכריה ה) 'ובא אל בית הגבגב וכלתו ואת עציו ואבניו והזכרת השם לבטלה דומה קצת לשבעות שקר'".

מוותר להלל את ה' - ואין בזה ברכה שאינה צריכה

המגן אברהם (רטו ס"ק ו) כותב שהאיסור אינו אלא מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא היא. וכן כתב המשנה ברורה (רטו ס"ק כ): "דעיקר האיסור הוא מדרבנן כיון שהוא מזכירו בברכה דרך שבח והודאה וקרא אסמכתא בעלמא".

להסביר את הדברים הביא הגאון רבי שלמה זלמן אוירבך זצוק"ל בשו"ת "מנחת שלמה" (חלק א סימן י"ח ט) את שאלת הח"י אדם (בני"א כלל ה' אות א') שתמה "הרי אם יאמר כל היום 'אתה הוא ד' אלקינו מלך העולם בורא פרי העץ ובורא פרי האדמה' וירבה בשמות - מותר לכתחילה. דהא לא גרע משאר שבחים שמצווה לאמרם. ואילו אמר בתחילה 'ברוך' יעבור

סיפורים על הרב זצ"ל

בנְיָא עֲצֵי בְשָׁמַיִם

לא רק בני האדם מושפעים מהקדושה. גם העצים ובעלי החיים. כך למדנו ביציאת מצרים שלכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשוננו. כך סיפר הרב דנגור: שמעתי פעם מהרב זצ"ל כי דוד המלך תיקן לברך מאה ברכות בכל יום, ובכוח הברכות הללו הוא עצר מגיפות מעם ישראל. הרב הסביר כי בכל יום חול קל לברך מאה ברכות, שהרי בכל אחת משלוש תפילות עמידה יש 19 ברכות, ועם ברכות קריאת שמע וזמירות קל להגיע למאה ברכות. אמנם בשבת צריך לברך על דברים אחרים כמו ריח טוב להרבות בברכות להביא ברכה לעם ישראל.

יש לי בגינה עץ לואיזה עם ריח מאוד טוב, ומאז ששמעתי את הרב השתדלתי לברך בעצמי על הריח הטוב של העלים וגם להביא לאחרים. פעם הבאתי לרב ביום שישי אגודה של עלי לואיזה לברכה בשבת וראיתי שהרב שמח מאוד, ומאותו יום השתדלתי להביא לביתו של הרב את העלים הכי צעירים והכי ריחניים שיש בעץ.

יום שישי אחד, אחרי שהבאתי לרב את האגודה של הבשמים, שאל אותי הרב זצ"ל: האם כבודו רוצה לברך בכל שבת על הלואיזה? השבתי שבדודאי, ולאחר מכן הוספת: אבל לואיזה לא גדלה בחורף, רק בקיץ, אם כן מה נעשה בשבתות החורף? הרב חיך והשיב לי: אל תדאג.

לא הבנתי באותה שעה מה פירוש המילה אל תדאג. אבל בחורף של אותה שנה הבנתי. ראיתי שהעץ שבכל חורף מפסיק להצמיח עלים ריחניים משנה את מנהגו. הוא כנראה הרגיש את הברכה של הרב והמשיך להצמיח עלים ריחניים כאילו מדובר בקיץ.

כך זכיתי גם לברך על הריח הטוב כל שבת, גם לזכות אנשים אחרים להרבות ברכות בשבת וגם להביא לרב עלים של לואיזה לברכה כל ימות השנה.

תשובה כהלכה

נְיָטִים צְפִיטָא. מה מברכים על נבטים? תמיד מברכים בורא פרי אדמה
- אפילו אם גדלים על מים.

קִינְוֵאנְא. האם קינואה היא קטניות? מה ברכתה? קינואה היא לא
קטניות וברכתה "בורא פרי האדמה".

קִירָא מִינֵי פְרִיקָסָה. מה מברכים על לחם מחקאי שנקרא פריקסה?
על פריקסה המטוגן בשמן עמוק מברכים "בורא מיני מזונות". גם כשאוכלים ממנו כמות גדולה לא מברכים לפניו ברכת "המוציא" או ברכת המזון לאחר אכילתו, מאחר שאין קביעת סעודה על מזונות מטוגנים או מבושלים. אבל אם אופים אותו בתנור, הפריקסה נחשב כלחמנייה לכל דבר ומברכים עליו "המוציא" וברכת המזון. במקרה כזה, יש להפריש ממנו חלה בברכה, כמו בכל אפיית לחם.

המרכז ההלכתי העולמי

ע"י מורי הוראה מרבני בית מדרש "דרכי הוראה לרבנים"
בראשות מורנו הרב יוסף אליהו שליט"א.

072-260-2020 (בשעות 12-22)

ניתן לשלוח שאלה בוואצפ למספר 054-319-8126

למייל rabanim.online@gmail.com

באתר www.darchei-horaah.org

כבר על לאו דאורייתא? ולכן האריך שם להוכיח שגם הרמב"ם אינו סובר כלל דעובר אדאורייתא. אבל עדיין צריך להסביר למה הוא אסור מדרבנן. הרי 'שבוחי הוא דקא משבח את המקום?' והטעם שלא יזלזלו בברכות. כמו שאמרו חכמים לגבי השתחויות בתפילה 'דאם בא לשוח בסוף כל ברכה וברכה ובתחלת כל ברכה וברכה - מלמדין אותו שלא ישחה' (ברכות 4) וכתבו שם בתוס' 'וא"ת וישחה ומה בכך? וי"ל שלא יבא לעקור דברי חכמים שלא יאמרו כל אחד מחמיר כמו שהוא רוצה ואין כאן תקנת חכמים וחיישין ליוהרא'. והוא כעין מה שאמרו 'כל המוסיף גורע'. לכן אסור לומר אמון לבטלה, וגם לא מזמנים אם אין שלושה אף על גב דבאמירת 'נברך שאכלנו משלו' אין כאן שום הזכרת שם. אעפ"כ לא מזמנים שלא יאמרו איש הישר בעיניו יעשה. וזה אסור רק אם משתמשים במטבע ברכות של חכמים. שיבואו לומר שכל עיקר הברכה לאו חיוב הוא ותעקר בכך תקנת חכמים של חיוב ברכה. משא"כ אם אינו אומר 'ברוך' בתחלה כיון דלאו טופס ברכה הוא לא שייך כלל האי טעמא והוא פשוט".

אמן על ברכה שלא נוהגים לברך

כתב המשנה ברורה בביאור הלכה (סימן רטו סעיף ד) "ומכל מקום נראה דאם אחד נוהג כאיזה דעה ואותה דעה לא הודחה לגמרי מן הפוסקים (כגון מי שמברך בא"י חי העולמים כדעת הירושלמי) אף שמן הדין אין מחוייב לענות עליה 'אמן' דספק אמן לקולא. מכל מקום אין איסור אם עונה עליה, וכמו שכתב הפמ"ג באות א' דאין בו חשש דלא תשא". ובשו"ת הר צבי (אורח חיים א סימן לה) למד מכאן לכל הברכות "דמותר לענות אמן על כל ברכה שלא הודחתה לגמרי מההלכה". ולכן אם נוהג לא לברך על הלל בראש חודש ושומע מי שמברך - יכול לענות אחריו אמן. וכן בכל ברכה וברכה.

הלומד ברכות בגמרא - לא יזכיר שם ה'

כתב המגן אברהם (רטו ס"ק ה) כי אדם גדול שלומד את הברכות בגמרא - לא יאמר אותם עם שם ה', שרק בקטנים מלמדים אותם עם שם ה' שלא יתבלבלו. אבל גדול יכול להבין. וכתב כה"ח "מיהו בשאילת יעבץ סימן פ"א כתב דאם יש הזכרה באמצע מטבע הברכה הכתובה בש"ס יכול לאומרה. והביאו הברכי יוסף אות ד' וכתב דאין דבריו מוכרחים ומנהג רבנן קשישאי בארץ הצבי שלא להזכיר השם בקריאתו עכ"ל" (רטו ס"ק טז).

הקורא פסוקים בדרך לימודו - יזכיר שם ה'

הקורא תהילים או הלומד גמרא ומזכיר פסוק, יכול לומר את שם ה'. וכתב בשו"ת שאילת יעבץ (חלק א סימן פא) "הוא נהירנא כד הוינא טליא. וגריסנא גמרא באנפא אבא מארי הגאון ז"ל, כל כשהייתי מגיע לפסוקים וקריתי השם בכינוי כמי מה ששמעתי ממלמדי. היה גוער בקורין כך, והורנו לקרות השם כקורא בתורה". והביא ראיה ממה שנאמר בגמרא כי בעל קרי קורא את הגמרא ולא מזכיר את האזכרות שבו. "הא בהדיא מוכח דדוקא לבעל קרי הוא דאסור למ"ד. אבל בשאר כל אדם לא, ועל כרחך צריך לקרותו כתקנו". והביא דבריו החיד"א בברכי יוסף אות ה'. אמנם ערוך השולחן אוסר להזכיר שם שמיים בפסוקים שבגמרא.

הזכרת שם שמיים בזמירות שבת

בחלק גדול מזמירות השבת והפיוטים מוזכר שם שמיים, לעיתים כחלק מן החריזה ולעיתים כחלק מפסוק המשולב בפיוט. הספרדים נוהגים לומר את שם ה' כמו שאומרים בפיוטים בתפילה, והאשכנזים בזמירות נוהגים לומר "השם", ובפיוטים שבתפילה נוהגים לומר את שם ה' ממש. והטעם להיתר לומר גם בשירה או בזמירות שבת הוא כי הזכרת שם שמיים היא כשבה והודאה לה' - לכן לא נאסרה ולהפך, היא מעלה. ובמיוחד שאת הזמירות הללו חיברו גדולי עולם, ריה"ל, ראב"ע, ר' ישראל נג'ארה ועוד. ומתוך החרוזים של הזמירות מוכח שכונתם הייתה שיזכירו שם שמיים. אמנם צריך להזהר לא להזכיר שם ה' פעמיים ולא להזכירו בקלות דעת ח"ו. ויהי רצון שזכור תמיד כי פ' שם ה' נקרא עלינו ונזכה לברך מתוך שמחה והודאה, אמן ואמן.